

RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND

Eesti-2001 Artikkel IV Konsultatsioonid Esialgset järeldused

Tallinn, 25. aprill 2001

- Pärast 1998. aasta augusti Venemaa kriisi tekkinud langust sai **majanduse taastumine** hoo sisse eelmisel aastal. 2000. aasta reaalne SKP kasv oli 6,5%; sellele aitasid kaasa kiire ekspordi kasv ja aasta teisel poolel tugev eratarbimine. Majanduse taastumise perioodil tõusis veidi inflatsiooni tempo, kuid seda eelkõige nõrga euro ja naftahinna tõusu surve. Kuigi kaupade ja teenuste välisbilanss paranes 2000. aastal tunduvalt, suurenes mõnevõrra jooksevkonto puudujääk, sest välisinvesteeringute kasumlikkus kasvas järsult. Oluline on märkida, et majanduse toibumine tõi endaga ka kaasa tööpuuduse vähenemise võrreldes 2000. aasta alguse tiptasemega.

- Nende soodsate arengute oluline alus on jätkuvalt **asjakohane majanduspoliitika**. Kõige tähelepanuväärsem oli muljetavaldav eelarve korrigeerimine, millega riigieelarve defitsiit vähenes 1999. aasta 4,5%lt alla 0,5% SKP suhtes 2000. aastal. Niisugune eelarveseisu paranemine saavutati peamiselt tänu üldlülisele kulutuste kärpimisele ja majanduse toibumisega seotud tulude tõusule. Selle tulemusena langes üldvalitsuse kulutuste osa SKPs järsult 1998. aasta majanduslanguse eelsele tasemele. Niisugune eelarvepoliitika oli antud majanduskonjunktuuri ja maksebilansi olukorras täiesti asjakohane ning vastavuses Eesti keskmise tähtaja strateegiaga. Kuigi raha- ja laenukasv oli kogu 2000. aasta vältel suhteliselt suur, ei olnud tunda olulist survet valuutataturule ning valuutakomitee usaldusväärsus püsis kõrgena. Täideti kõik valitsuse majandusprogrammis seatud kvantitatiivsed tegevustulemuste hindamise kriteeriumid, paljud neist suure varuga.

- **Välismaise nõudluse kasvu aeglustumise tulemusena võib oodata, et 2001. aastal hakkab majanduskasvu tempo aeglustuma**, jäädes siiski suhteliselt jõuliseks; SKP reaalkasvuks ennustatakse umbes 5%. Kuigi on tõenäoline, et kõrgetest energiahindadest põhjustatud jätkuvad hinnatõusud ja nõrk euro annavad tõuke keskmise inflatsioonitaseme tõusule 2001. aastal, peaks 12 kuu inflatsioonimäär oluliselt vähenema, sest aasta jooksul need mõjud vaibuvad. Ekspordi kasvu aeglustumine toob eeldatavalt kaasa pisut suurema jooksevkonto puudujäägi, hoolimata liikumisest eelarve tasakaalu poole. Sellegipoolest võib arvata, et jooksevkonto puudujäägi finantseerimine toimub jälle peamiselt võlga mittetekitava kapitali sissevoost, eelkõige välismaistest otseinvesteeringutest. Lõpuks peaks kestav jõuline majanduskasv tooma kaasa ka tööpuuduse jätkuva, kuigi mõõduka vähenemise, sest tööpuuduse arengutes domineerivad struktuurilised tegurid.

- **Lühiajalist majandusväljavaadet ohustavad olulised võimalikud riskid**. Peamiseks riskiks tundub olevat majandusaktiivsuse märgatav vähenemine Eesti eksporditurgudel. See võib pidurdada Eesti majanduskasvu, suurendada jooksevkonto puudujääki ja väiksemate eelarvetulude tõttu viia fiskaalpositsiooni defitsiiti. Oluline on see, et nõrgema majanduse ja suureneva jooksevkonto puudujäägi võimalik kombinatsioon võib nõuda makromajanduspoliitikat, mis oleks suunatud vastuoluliste poliitiliste eesmärkide saavutamisele. Valuutakomitee süsteemis jääb peamiseks makromajanduspoliitika instrumendiks **fiskaalpoliitika**. Seega tuleb vastu võtta ilmselt mitte kerge otsus, millisele eesmärgile keskenduda.

- **Hetkel jääb valitsuse 2001. aasta tasakaalustatud eelarve eesmärk** domineeriva majanduskonjunktuuri ja riigivälise mõjude valguses **asjakohaseks**. Arvestades siiski makromajanduse väljavaadet mõjutavaid riske, peab valitsus olukorda täpselt jälgima ning vajadusel reageerima väliskeskkonnas toimuvatele olulistele muutustele. Tundub, et sobiv oleks lasta automaatsetel stabiliseerijatel toimida täiel määral mõlemas suunas. **Tasakaalustatud eelarve saavutamine 2001. aastal võib** hiljem aasta jooksul **nõuda** keskvalitsuse poolt **teatavat alakulutamist** võrreldes eelarves planeerituga, et kompenseerida võimalikku Tallinna linna eelarve puudujääki.

- Käesoleva hinnangu alusel majandustsükli ja maksebilansi olukorrale **toetame ka valitsuse eesmärgi koostada 2002. aastaks tasakaalustatud eelarve**. Kui majanduskasv jätkub praeguse prognoosi kohaselt, tundub eelarve tasakaalus hoidmine asjakohane, arvestades seejuures pensionireformiga seotud üleminekukulusid, sest erasektori säästud ja investeeringud on tugevasti tasakaalust väljas. Lisaks sellele on 2002. aasta eelarve puhul tähtis arvestada tagasihoidlike tuluootustega, ning kui majanduskasv aeglustub eeldatust rohkem, tuleb esialgsed majanduskavad üle vaadata.

- **On tervitatav, et valitsus on ELiga liitumise eelse majandusprogrammi (Preaccession Economic Program, PEP) koostamise kontekstis valmistanud ette keskmise tähtjaga eelarvekavad**. Meil on järgmised tähelepanekud:

- (i) Eelarve tasakaalu eesmärk keskmise tähtjaja jooksul tundub olevat asjakohane. Eelarve puudujääk ei ole soovitatav, sest see suurendaks juba niigi suurt jooksevkonto puudujääki, mis peegeldab suurt tasakaalustamatust erasektori säästmise ja investeeringute vahel.
- (ii) Tulude ja SKP suhte olulise langustrendi väljavaade tundub **maksupoliitika muutuste puudumisel** olevat liiga ettevaatlik, eriti kaugemas tulevikus. Soovitaksime ka PEPi kavades selgelt välja tuua, kuidas kaetakse ELiga ühinemisega seotud kulutused. Usume, et seda annab saavutada ilma makse tõstmata, loobumata tasakaalustatud eelarve eesmärgist, või muude valitsuse kulutuste kärpimiseta reaalhindades.

- **Raha- ja krediitikasv on kogu 2000. aasta jooksul ja 2001. aasta esimeses kvartalis olnud kiire**. Kui ei esine tendentsi sellise kasvu aeglustumiseks, peaks Eesti Pank olema valmis kasutusele võtma abinõusid laenumahu kasvu ohjamiseks. Moraalne suunamine tuleb kasuks, ning selles küsimuses on teretunud Eesti Panga ja kommertspankade vaheline dialoog. Täiendavateks sammudeks võiks olla valitsuse hoiuste viimine välismaale, et vähendada pankade likviidsust, ning usaldatavusnormatiivide karmistamine tarbimisläenude ja liisingu osas.

- **Kahe Rootsi panga eeldatav ühinemine** mõjutab tugevasti Eesti pangandussektorit. Toetame täielikult Eesti Panga otsust mitte lubada Hansapanga ja Ühispanga ühinemist või seda, et need pangad kuuluksid ühe välisinvestori kontrolli alla, sest see looks *de jure* või *de facto* väga domineeriva turupositsiooniga panga, kelle kontrolli all oleks peaaegu 90% Eesti pangandussüsteemi koguvaredest. Samuti on meil hea meel märkida ära täiendavad edusammud finantsturu järelevalve osas, millega Eesti Pank on nüüd lähedal Baseli põhiprintsiipide täielikule täitmisele. Eeldatavasti võetakse peatselt vastu Finantsinspektsiooni seadus, millega moodustakse sõltumatu tegevuse ja eelarvega ühtne finantsjärelevalve asutus.

- **Eesti on jätkuvalt üleminekuprotsessi esirinnas**. Väliskaubandussüsteem on endiselt üks liberaalsemaid kogu maailmas. Jätkub ka väheste järelejäänud riigiettevõtete erastamine. Siiski tuleb kanda hoolt selle eest, et see protsess oleks läbipaistev, et mitte kahjustada avalikkuse toetust sellele protsessile. Pettumust valmistab see, et Riigikogu ei ole veel vastu võtnud uut keskse tähtsusega eelarve baasseadust. Selle seaduse vastuvõtmine on Rahvusvahelise Valuutafondi hiljutise missiooni võtmesoovitus. Kõnealune missioon valmistab ette aruannet fiskaalpoliitika läbipaistvuse vastavusest rahvusvahelistele standarditele ja heale tavale (*Report on the Observance of Standards and Codes, ROSC*). Soovitame tungival, et valitsus kindlustaks selle uue seaduse vastuvõtmise, et seda saaks kohaldada 2002. aasta eelarvele. Toetame ka valitsuse püüdlusi ratsionaliseerida kohalike omavalitsuste struktuuri, mis lõppkokkuvõttes peaks aitama parandada kontrolli riigi kulutuste üle ja vähendada halduskulusid. Oleks kahju, kui need reformid edasi lükkuksid.

- **Eestil on väga liberaalne tööturupoliitika**. Kuigi tööpuudus on majanduse taastumise ajal mõneti vähenenud, on selle tase siiski jäänud kõrgeks. Jätkuvalt suure tööpuuduse peamised põhjused paistavad olevat oskuste sobitamatus ja piiratud geograafiline mobiilsus, mille tulemusena pikaajaliselt töötute inimeste arv kasvab ning toimub tööpuuduse geograafiline kontsentratsioon. Aktiivne tööturupoliitika, nt sihipärased koolitusprogrammid, võivad aidata lühiajalises perspektiivis, kuid pikemas plaanis võiks abi olla haridussüsteemi ümberorienteerimisest. Valitsus peaks siiski hoiduma jäigema tööturupoliitika kasutuselevõtmisest, sest tööturu paindlikkus on valuutakomitee süsteemis määrava tähtsusega. Me toetame valitsuse pingutusi tugevdada sotsiaalsete tagatiste võrku

pensionireformi ja uue töötukindlustust käsitleva seadusandluse abil. Samas suurendavad need reformid juba niigi suurt tööjõu maksustamist. Seetõttu võiks valitsus juhul, kui eelarveseis lubab, kaaluda sotsiaalmaksu alandamist või füüsilise isiku maksuvaba tulumäära tõstmist.

- Eesti on jätkuvalt riikliku poliitika läbipaistvuse poolest esirinnas. Meie jaoks on tervitatav Eesti kavatsus tavakohaselt **avaldada Artikli IV aruanne**, nagu ka kavatsus avaldada aruanded fiskaalpoliitika läbipaistvuse ja andmete kvaliteedi vastavuse kohta rahvusvahelistele standarditele ja heale tavale (ROSC).

- **Praegune valmisolekulaenu leping (*Stand-by Arrangement*) kehtib kuni augusti lõpuni.** Me oleme arusaamil, et Eesti ei kavatse uut valmisolekulaenu taotleda. Sellegipoolest jääme ootama tiheda koostöö jätkumist Eestiga ka tulevikus, sealhulgas ELiga ühinemise ja eelarve ettevalmistamisega seotud küsimustes.